

AZ ÓBECSEI ÉS KÖRNYÉKBELI MUNKÁSSÁG GAZDASÁGI HARCA 1936-BAN

Danilo Kecić

Ebben az évben Óbecsén kívül Bácsföldvár, Péterréve, Srbobran és Turija tartozott az óbecsei járáshoz. Az 1931. évi népszámlálás szerint a járásnak 57 974 lakosa volt, mégpedig 2263 gyári és kisipari munkás, 9251 napszámos és szolga, 608 inas és 503 házicseléd. A járás lakosságának zöme, csaknem 80 százaléka mezőgazdasággal foglalkozott, vagy a mezőgazdaságból élt. Az akkori birtokmegoszlás szerint az egész földterület 14⁰/₀-a a családok 64,13⁰/₀-ának, 86⁰/₀-a pedig a családok 35,87⁰/₀-ának, a közép- és módos parasztoknak a birtokában volt. Az agrárproletariátus rendkívül súlyos anyagi körülmények között élt, mert csak idénymunkára volt lehetősége. Évente átlag 50 napot dolgozott 7—15 dináros napszámért, társadalombiztosítás és egészségvédelem nélkül, s munkaidejét semmilyen törvény nem szabályozta. A falvak amúgy is súlyos gazdasági helyzete még inkább romlott azáltal, hogy egyre több gépet alkalmaztak a mezőgazdaságban, egyre kevesebb volt a munkaalkalom, azonkívül az ipari áru megdrágulása és a mezőgazdasági terményárak csökkenése folytán rohamosan süllyedt a napszám reális értéke.

A gyári és kisipari munkások anyagi helyzete valamivel tűrhetőbb volt, mint a mezőgazdasági munkásoké, de még közel sem volt kielégítő. Habár a munkásságnak ez a rétege társadalombiztosításban részesült és munkaidejét külön szerződések vagy megállapodások szabályozták, az árdrágulás következtében bérének reális értéke csökkent, és béréért 1936-ban 29⁰/₀-kal kevesebb közszükségleti cikket vásárolhatott, mint 1930-ban.

A járás mezőgazdasági és gyári munkásainak, valamint kisiparosainak a helyzetét az is súlyosbította, hogy a Mezőgazdasági Munkások Szövetsége (Savez poljoprivrednih radnika), illetve az Egyesült Munkás Szakszervezeti Szövetség (Ujedinjeni radnički sindikalni savez — URSS) ekkor még nem szilárdult meg. A Mezőgazdasági Munkások Szövetségének 1936 tavaszán mindössze 800 tagja volt a járásban. A gyári és kisipari munkásság szervezetileg megoszlott, kettévált. Az Egyesült Munkás Szakszervezeti Szövetség sem volt elég fejlettségű, s nem hatott kellőképpen a munkásságra. Az Általános Munkás

Szakszervezet (Opšti radnički sindikat — ORS) gyengesége miatt képtelen volt osztályharcot folytatni. Csupán a Jugoszláv Munkások és Tisztviselők Általános Szakszervezete (Opšti radničko-nameštениčki sindikat Jugoslavije) — amelynek csak Óbecsén kb. 300 tagja volt — emelkedett a többi fölé szilárdságával, a munkásságra gyakorolt befolyásával.

1936-ban tehát rohamosan rosszabbodott a munkásság anyagi helyzete ezen a vidéken, akár a burzsoá Jugoszlávia egész területén. Legfőképpen ez váltotta ki a járás proletariátusának általános elégedetlenségét, lázadásra való hajlamát és azt a készségét, hogy elszántan, megalkuvás nélkül harcoljon osztályérdekeiért, anyagi helyzetének javításáért. Mivel a munkások gazdasági helyzetének javítása végett az illetékesekhez benyújtott számtalan kérvénynek és panasznak nem volt fogantója, és a munkaadókkal való megbeszélések nem jártak sikerrel, e vidék munkássága már 1936 első hónapjaiban számos tömeges gazdasági akciót indított, amelyek májusban elérték tetőpontjukat.

1935 végén egy vegyes bizottság különleges ankétot rendezett a mezőgazdasági munkások helyzetének felmérése céljából. Az ankét eredménye alapján a Mezőgazdasági Munkások Szövetsége helyi szervezeteinek segítségével már 1936 tavaszán módszeres előkészületeket tett a küszöbönálló mezőgazdasági munkaidényre. Emlékiratot szerkesztett, amelyben Vajdaság egész területére érvényes munkafeltételeket és mezőgazdasági munkabéreket rögzített le. A sokszorosított emlékiratot megküldte helyi szervezeteinek, tagjainak és a királyi báni hivatal VI. ügyosztályának.

A bevezető részben a Mezőgazdasági Munkások Szövetsége közli, hogy milyen okok készítették az emlékirat közzétételére. A következőket írja:

„A földbirtokosok és a mezőgazdasági munkások közötti munkaviszony törvényes szabályozása hiányos, illetőleg teljesen elmaradt s ez anarchiát idézett elő a falvak mai gazdasági helyzetében.

A mezőgazdaság gépesítése kivetette a gazdasági folyamatból a mezőgazdasági munkások nagy részét, teljesen megakadályozta további foglalkoztatásukat, ezáltal növelte a munkanélküliek tömegét, amely munka híján teljesen ki van szolgáltatva a kíméletlen tőkés kizsákmányolásnak. A napszám (kereset) annyira leromlott, hogy ma 7—17 dinár között mozog. Ez a körülmény dolgozó népünk jelentős részének teljes elkorcsosulását és testi romlását okozza.”

A szövetség azt akarta, hogy az új szociális törvények meghozataláig, a napszám további csökkenésének megakadályozása végett, az emlékiratban javasolt feltételek alapján kollektív szerződéseket kössenek.

Az emlékirat szerint a mezőgazdasági és háztartási munkákért január 1-től április 30-ig és október 1-től december 31-ig napi 10 óras munkaidő mellett étellemezzel 15, étellemezés nélkül 20 dináros napszámot; május 1-től szeptember 30-ig pedig napi 12 óras munkaidő mellett étellemezzel 20—30, étellemezés nélkül 35—40 dináros napszámot kell fizetni.

Külön feltételeket javasol az emlékirat a kukorica megművelésére, az aratásra, a cukorrépa, a kender megművelésére és a cséplésre.

Eszerint a munkás ötödébe műveli a kukoricát, azaz a szár ötödét is megkapja. Az aratásért egy tized jár a munkásnak, de az aratórészt katasztrális holdanként 100 kg-nál kevesebb nem lehet. A munkaadó köteles holdanként 2 kg lisztet vagy kenyeret, 2 kg burgonyát és 1/4 kg zsírt vagy szalonnát természetben adni. A cukorrépát harmadába, a kendert kilencedébe művelik a munkások.

Az emlékirat meghatározta a munkások kötelezettségét is, vagyis azt, hogy a megállapított bérért milyen munkaműveleteket kötelesek elvégezni.

A cséplésért az elcsépeelt búzának csak 3⁰/₀-a jár a munkásnak az emlékirat szerint. Míg az előző rendelkezések jelentékeny vagy némi javulást jelentettek a munkások számára, ez az utóbbi nem hozott változást a múlt évekhez képest. Ezért is történt meg később, hogy a mezőgazdasági munkások a kollektív szerződések megkötése alkalmával az emlékiratnak némelyik javaslatát elfogadták, némelyikért eredménytelenül harcoltak, de egyes javaslatokat sikerült módosítaniuk; például a cséplésre vonatkozó 3⁰/₀ helyett a legtöbb esetben 4⁰/₀-ot harcoltak ki.

A mezőgazdasági munkások az adott körülmények szerint járási és kerületi értekezleteiken készültek a szervezett fellépésre. Márciusban és áprilisban több ilyen értekezletet tartottak. Április 26-án Topolyán volt kerületi értekezlet, amelyen az óbcesei járás küldöttei is részt vettek. Az emlékirat alapján megszövegezték az általános követeléseket, amelyeket a Mezőgazdasági Munkások Szövetsége továbbít a földbirtokosoknak, és kimondották, hogy ezektől a követelésektől egyetlen mezőgazdasági munkás sem állhat el. A szövetség helyi szervezetei május első harmadában gyűléseket tartottak minden helységben, és ismertették tagjaikkal a topolyai kerületi értekezleten hozott határozatokat.

Az események azonban fergeteges gyorsasággal követték egymást, úgyhogy a járás néhány helységében, többek között Srbobranban is, a gyűlés megtartása előtt és a szövetség szervezése nélkül sztrájkba léptek a mezőgazdasági munkások.

A srbobrani sztrájk kitörésének az volt a közvetlen oka, hogy Gedeon Dundjerski földbirtokos jószágigazgatója összeütközésbe került mintegy 500 mezőgazdasági munkással. A jószágigazgató kidoboltatta a faluban, hogy a répa föld megműveléséhez több munkásra van szüksége, egyben meghatározta a munkások jelentkezésének helyét és idejét. A kitűzött időben, április 27-én már a kora reggeli órákban körülbelül 500 munkás gyűlt össze Gedeon Dundjerski szállásán, köztük meglehetősen sokan a közeli Schwartz birtokról. Jóval többen jelentkeztek tehát, mint ahány napszámásra szükség volt. A jószágigazgató kedve szerint kiválaszthatta a jelentkezők közül a legjobb munkásokat. Élt az alkalmmal, hogy jóval nagyobb a munkakerő-kínálat, mint a -szükséglet, és azokat a munkásokat választotta, akiket a tartós nyomor arra kényszerített, hogy kisebb napszámért is vállalják a munkát. 10 dináros napszámért több mint 150 új munkást szerződtetett. Az elszegődött munkások azonban vitába szálltak a jószágigazgatóval, és azt követelték, hogy válogatás nélkül minden jelentkezőt vegyen fel. Az igazgató nem volt hajlandó erre, ezért a munkások levonultak a répa földdekről, és rövidesen a korábban elszegődött munkások is elhagyták a szállást. A Dundjerski birtokon kitört mezőgazdasági munkássztrájk rövid idő leforgása alatt igen nagy méreteket öltött, mert a többi birtokon és szálláson dolgozó munkások is abbahagyták a munkát.

A sztrájk indítéka az volt, hogy a munkanélküliséget és a nagy munkaerő-kínálatot kihasználva, a földbirtokosok roppant csekély napszámot fizettek. Sava Gavanski földbirtokos birtokán 6 dináros napszámot kaptak a mezőgazdasági munkások, az állandó béresek pedig csak 5 dinárt. Egyes munkákért csak 3 dináros napszámot fizettek a birtokosok, habár a munkanap szinte korlátlan volt, virradattól késő éjszakáig, 16, de sok esetben 20 óra hosszat is tartott. A csak lazán szervezett, de a közös érdekekért egységbe tömörült munkások elkeseredésükben a Dundjerski birtokon történt összeütközést felhasználták arra, hogy nyíltan fellépjenek, és elszánt harcot indítsanak gazdasági jogaikért.

Az összes szállásokról és birtokokról, az egész határból rövidesen 2000 sztrájkoló gyűlt össze a srbobrani községháza előtt. A tömegből kiáltások, követelések hallatszottak. A munkások erélyesen követelték, hogy a községi hatóságok lépjenek közbe, és a munkaadókkal, a földbirtokosokkal támadt viszályban vállalják a közvetítő szerepét, az elengedhetetlenül szükséges új kollektív szerződés megkötése céljából. Az egyik vajdasági lap munkatársa a sztrájkolók zendüléséről írva a következőket jegyezte fel:

„Valóban nyomorúságos látványt nyújtottak. A rongyos, meztlábás, kiéhezett sztrájkolók általános sajnálkozást keltenek.

A munkások felől szüntelenül kiáltások hallatszottak. Az egyik csoport ezt kiáltotta:

— Adjatok munkát, éhesek vagyunk!”

Amikor Nova Dinjaški községi elnök és Žarko Pivnički jegyző tudomást szereztek az összeütközésről és a sztrájk kitöréséről, az események várható menetétől megriadva Óbecsére szöktek, hogy tanácsot és segítséget kérjenek.

A sztrájkoló munkások a községháza udvarán gyűltek össze, ott várták a községi elnök hivatalos közleményét, amelytől a napszám felemelését remélték. A községi elnök és a jegyző csak déli egy óra tájban tértek vissza Óbecséről. Azt javasolták a munkásoknak, hogy válasszanak maguk közül két tagot és két helyettest a paritásos bizottságba, amely haladéktalanul hozzálát a problémák megoldásához. Ez meg is történt. A munkások Ilija Puraćot és Király Istvánt választották az egyeztető bizottságba, póttagoknak pedig Miladin Nenadovot és Simonycs Józsefet. Az osztályérdekek egyesítették a szerb és a magyar munkásokat, akik egyenlő jogokkal ruházták fel képviselőiket. A megválasztottak nevében Ilija Purać tüzes beszédben megköszönte a bizalmat, és hangsúlyozta, hogy a végsőig ki kell tartani a nagyobb napszámért és a munkafeltételek javításáért indított harcban. A földbirtokosok Pera Sivaćkit és Milan Gavanskit választották a paritásos bizottságba, póttagokként pedig Sava Gavanskit és Miladin Kaćanskit. A bizottságnak a községi elnök lett az elnöke, hivatalánál fogva a községi jegyző vezette a jegyzőkönyvet.

A bizottság megválasztása után a tömeg a községi elnök felszólítására szétoszlott, az emberek hazatértek, és a bizottság megtartotta első ülését. A munkások képviselői élelmezés nélkül két dinár, élelmezéssel másfél dinár órabért követeltek a cukorrépa megmunkálásáért, reggel 6 órától esti 6 óráig tartó munkaidő mellett. Kikötötték, hogy a földbirtokosok csak helybeli munkásokat alkalmazhatnak, ahogy a szociálpolitikai minisztérium és a királyi báni hivatal korábban kiadott rendelete és utasítása előírja. A gazdák képviselői vissza-

utasították ezt a követelést. Nova Dinjaški községi elnök, a bizottság elnöke, aki maga is földbirtokos volt, a pártjukra állt, így az ő elnöki szavazatával a bizottság a répa megműveléséért 15 dináros napszámot, illetve vetéssoronként egy dülő hosszában 5 dinárt állapított meg.

Ilyen feltételekkel a munkások nem voltak hajlandók felvenni a munkát. A paritásos bizottság határozatától eltérően Sava Gavanski és Žarko Sijačić földbirtokosok elfogadták a munkások követelését. A többi földbirtokos kijelentette, hogy a sürgős munka elvégzésére más vidékről hozat munkásokat. A munkások emiatt 30 tagú munkásőrségeket állítottak fel a faluba vezető utak mentén, hogy meggátolják az idegen sztrájkőrök érkezését. Hasonló céllal kerékpáros munkás őrzőket szerveztek, amelyek az egész határt ellenőrizték.

Ugyanaznap estére a munkások értekezletet hívtak össze Kis Antal vendéglőjébe, hogy szélesebb körben megvitassák a paritásos bizottság határozatát, és állást foglaljanak további magatartásukat illetően. A csendőrség azonban tudomást szerzett a gyűlésről, és a vendéglőben tartózkodó, körülbelül száz legismertebb munkásaktivistából álló tömeget erőszakkal szétoszlatta.

Másnap, április 28-án reggel a tömeg újra ellepte a főutcát, majd benyomult a községháza udvarába. Közben egy munkásjárőr a munka beszüntetésére kényszerített egy kisebb munkáscsoportot, amely a cukorgyári igazgató birtokán dolgozott. A sztrájkolókkal való szolidaritás jeléül rövidesen sok kisipari munkás és kereskedelmi dolgozó is elhagyta munkahelyét, habár a hatóságok mindent elkövettek, hogy ezt és a munkásőrségek, járőrök tevékenységét megakadályozzák. A sztrájkolók száma szüntelenül növekedett, és már körülbelül 3000 munkás sztrájkolt. A földbirtokosokat az a veszély fenyegette, hogy a sztrájkolókkal szolidaritásban az összes srbobrani és környékbeli munkások — körülbelül nyolcezer — leteszi a munkát. A hatóság képviselői hiába igyekeztek megnyugtatni és eltávolítani a tömeget. Szó helyett erőszakhoz folyamodtak: fél tizenkettő tájban lovascsendőrök jelentek meg, és gumibotjaikkal kiűzték a munkásokat a községháza udvaráról. Az összeütközés során letartóztatták a munkások vezetőit, Ilija Puraćot, Király Istvánt, Mihailo Savkov joghallgatót és még két munkást. Újabb összeütközés alkalmával a sztrájkolók lerántották lovaikról a csendőröket, és dél tájban ismét benyomultak a községháza udvarába, hogy kiszabadítsák letartóztatott társaikat, de a csendőrök és rendőrök útjukat állták. Időközben a községházán kihallgatták a letartóztatottakat, majd a közvetlenül fenyegető veszélytől és a várható következményektől megrémülve, még ugyanaznap este szabadon bocsátották őket, Savkov joghallgató kivételével, akit Óbecsére kísértek.

A lejátszódott események és a bekövetkezett fordulat arra készítette a munkásokat, hogy az újvidéki munkafelügyelőség és a bánási paritásos bizottság közbelépését kérjék. Ilija Purać és Király István, a srbobrani paritásos bizottság tagjai április 29-én fellebbezést állítottak össze, és április 30-án a községi előljáróság útján — amely igazolta a fellebbezésbe foglalt állításokat — megküldték a bánási paritásos bizottságnak. A fogalmazvány többek között ezeket mondja:

„Fellebbezünk a srbobrani paritásos bizottság többségének határozata ellen, amelyet a bizottság 1936. április 27-i ülésén hozott: 15 dináros napszámot, illetőleg répasoronként 5 dinárt állapított meg. Mivel ez a munkabér nem biztosítja egy család létminimumát, mert községünkben egy munkás

évente csak 35 napig dolgozik, és ebből a keresetéből egész éven át el kell tartania népes családját, kérjük a nagyra becsült címet, hozzon igazságos döntést, amely biztosítja számunkra és családunk számára a megélhetést..."

Az említettekén kívül még 15 munkás írta alá a fellebbezést. A bányai paritásos bizottság azonban a helyi bizottság álláspontjára helyezkedett, elfogadta határozatát, és a fellebbezést tárgyalalmá nyilvánította. A munkafelügyelőség viszont rögtön Srbobranba küldte Josif Kankelj munkafelügyelőt, hogy a helyszínen kivizsgálja a tényleges helyzetet.

A srbobrani események alakulása és a helyzet bizonytalansága arra készítette az újverbázi cukorgyár igazgatóságát, hogy a felsőbb szervek segítségét kérje. Április 29-én 10,55 órakor a következő táviratot küldte a bányai hivatal mezőgazdasági ügyosztályának:

„Ma a következő táviratot küldtük a földművelésügyi minisztériumnak: a srbobrani munkások sztrájkja miatt 1500 hold cukorrépa megműveletlen marad, ez veszélyezteti a termést.

A közérdek azt kívánja, hogy sürgős közbelépésüket kérjük.”

A bányai hivatal mezőgazdasági ügyosztálya nem tett semmilyen intézkedést a távirattal kapcsolatban. Amikor azonban egy mezőgazdasági munkásokból álló csoport megismételte követeléseit Stevan Majstorović, a VI. ügyosztály főnöke előtt, továbbá megérkezett az újvidéki munkáskamara 1936. május 5-i 584 számú beadványa, amely rámutatott a sztrájk okaira, a bányai hivatal mezőgazdasági ügyosztálya 1936. május 6-án kiadott 20 700 számú rendeletével utasította az összes községeket, hogy május 11-ig alakítsák meg vagy újítsák fel paritásos bizottságaikat, és kölcsönös megegyezés alapján, kollektív szerződésben állapítsák meg az egyes időszakokra és munkaműveletekre vonatkozó napszámot és munkafeltételeket.

Időközben Srbobranban már május elsején este, közvetlenül Kankelj munkafelügyelő megérkezése után megindultak a tárgyalások. Május másodikán, amint eltávolították a községháza közeléből a sztrájkoló munkásokat, és visszavonták a falu utcáiról a csendőrséget, összeült a paritásos bizottság. A gazdák és a munkások képviselői hosszú, heves vita után, és a munkafelügyelő közbelépése ellenére sem tudtak megegyezni, így a délelőtti ülés eredménytelen maradt. A paritásos bizottság ugyanaznap délután még egy ülést tartott. A munkaadók elfogadták ugyan a munkások egy-két indítványát, de ez az ülés sem oldott meg minden problémát, és nem elégítette ki a munkásokat.

Említésre méltó, hogy Srbobranban is, akár Vajdaság más helységeiben a nép, sőt a kereskedők és kisiparosok anyagilag támogatták a sztrájkolókat, lisztet és kenyeret adtak nekik, hogy „megmentésük őket az éhhaláltól”.

A május 2-i ülésen végül megállapodtak abban, hogy a munkaadók élelmezéssel 15, élelmezés nélkül 20 dináros napszámot fizetnek a munkásoknak a cukorrépa megműveléséért, napi 12 óras, azaz reggel 6 órától este 6 óráig tartó munkaidő mellett. A megállapodás külön leszögezte, hogy a földbirtokosok nem szegődtehetnek idegen munkásokat, a munkások pedig aznap beszüntetik a sztrájkot, és munkába állnak.

A srbobrani mezőgazdasági munkások egyhetes sztrájkja sikerrel fejeződött be. A munkások kiharcolták követeléseiket, és nagy győzelmet arattak. A már régebben elszegődött munkások napszáma az áprilisi sztrájk kitörése előtti napszám kétszeresére emelkedett. Ugyanezekkel a feltételekkel kellett szegődtetni a többi helybeli mezőgazdasági munkást is. A paritásos bizottság április 27-i határozatához képest — amelyet a községi elnök szavazata kényszerített a munkásokra, és amely ellen a dolgozók a bányai paritásos bizottsághoz fellebbeztek —, 33%-kal növekedett a napszám, azaz 15 dinárról 20 dinárra emelkedett.

A megállapodás azonban nem határozta meg az aratás és a kukoricaszedés idejére vonatkozó napszámot. Ezt a kérdést a paritásos bizottságok képviselőinek óbecsei értekezletén kellett volna rendezni. Az értekezletet a munkások általános elégedetlenségének kivizsgálására a járási főszolgabíró hívta össze május 4-én hétfőn délelőtt 9 órákor. Az értekezletre a paritásos bizottságok képviselőin kívül meghívták a községek képviselőit, a bányai hivatal kiküldöttjét és a Mezőgazdasági Munkások Szövetségének képviselőjét.

Az értekezlet kimenetelében és eredményében érdekelt munkások aznap nem álltak munkába. Felkészültek arra, hogy mindannyian elmennek Óbecsére, és figyelemmel kísérik az értekezlet munkáját. A járás minden helységéből, Srbobranból, Turijáról, Bácsföldvárról, Péterrévéről már a kora reggeli órákban megérkeztek Óbecsére a mezőgazdasági munkások csoportjai. Ott tömegesen csatlakoztak hozzájuk az óbecseiek, akik már egy nappal előbb megtették a szükséges előkészületeket a szervezett fellépésre. Már vasárnap este őrségeket állítottak a városból kivezető utakra, hogy aznap egyetlen munkás se menjen dolgozni. Az értekezlet napján több ezer mezőgazdasági munkás gyűlt össze a városban. Akciójukba — bár nem voltak kellőképpen felkészülve — bekapcsolódtak a textilgyár, a kefégyár munkásai, de rövidesen, még ugyanazon a napon a többi gyár és a kisipari üzemek munkásai is csatlakoztak. Így még a paritásos bizottságok értekezlete előtt nagy tömegtüntetés zajlott le a mai Felszabadulás téren. A tüntetés tíz órákor érte el tetőpontját. A dokumentumok nem tartalmaznak biztos adatokat arra vonatkozóan, hogy hány munkás tüntetett. Az egyik dokumentum 3000 munkást említ, a tüntetéssel kapcsolatos per tárgyalása alkalmával a lapok 4000 tüntetőről számoltak be, viszont Svetozar Marković-Toza *A vajdasági mezőgazdasági munkásság problémái* (Problemi poljoprivrednog radništva u Voivodini) című művében, valószínűleg meghatározott propaganda céljából, némileg eltúlozva azt írja, hogy a tüntetésben 10 000 munkás vett részt.

A paritásos bizottságok, a helyi hatósági szervek képviselői, Josif Kankeli, a bányai hivatal munkafelügyelője és Djura Hadnadjev, a Jugoszláv Mezőgazdasági Munkások Szövetségének titkára ilven körülmények között nem kezdték meg az értekezletet. A óbecsei születésű Djura Hadnadjev titkár hiába igyekezett beszédével rábírní a tömeget, hogy oszoljon szét és térjen haza, igyekezete eredménytelen maradt. A mezőgazdasági munkások azt követelték, hogy a kollektív szerződés rendelkezéseit az ő részvételükkel, a téren vitassák meg, és bocsássák szabadon a srbobrani sztrájkban való részvétele miatt tartóztatott Mihailo Savkov joghallgatót. A hatóság képviselői azonban nem voltak hajlandók teljesíteni ezt a követelést. Az elutasítás viharos tiltakozást és elégedetlenséget váltott ki a tömegeből. Az események menetétől megrémült Sturm textilgyári igazgatónak sikerült néhány munkást, köztük Magda Živkovićot, Sever Tatićot és Tóth Istvánt provokálni. A provokálással az volt a célja, hogy az általános

sztrájknak törvénytelen és tilos menetet adjon, így lehetővé tegye a csendőrség beavatkozását. Az említettek egy csoport elkeseredett, de jó szándékú munkással együtt megtámadták a fogda őrségét, feltörték a fogdát, kiszabadították Mihailo Savkov joghallgatót és több mint tíz politikai rabot.

Két nappal később, az óbecsei eseményekről tett jelentésében Josif Kankelj munkafelügyelő a következőket írta:

„Teljesen lehetetlen volt ezzel a tömeggel tárgyalni. A munkások minden kérdését rögtön meg kellett oldani, mert mindaddig nem voltak hajlandók elhagyni a teret, amíg Savkov nincs szabadon. A gyors intézkedésre képtelen járási főszolgabíró telefonálással vesztegette az időt, miközben a tömeg benyomult a járási főszolgabíróóság épületének folyosóira és a községházára, feltörte a fogdát, és kiszabadította Savkovot.”

A kiszabadított Savkov beszédet mondott. Felhívta a tömeget, hogy tartózkodjon a rendzavarástól, ne adjon lehetőséget a hatóságoknak és a munkaadóknak a fegyveres beavatkozásra. Azt tanácsolta a munkásoknak, hogy legyenek fegyelmezettek, ne hallgassanak a provokációkra, őrizték meg a rendet és higgadtságukat. Ezzel segítik elő a legjobban, hogy gyorsan és akadály nélkül létrejöjjön a kollektív szerződés, amely az értekezlet célja, s amelyért ők is összegyűltek. Savkov indítványát ellenkezés nélkül elfogadták, így a paritásos bizottságok képviselői megtarthatták értekezletüket, amely bizonyos értelemben a mezőgazdasági munkások helyzetét tárgyaló ankét volt. Az agrárproletariátus alaposan dokumentált nyomorúságos helyzete és az óriási tüntető tömeg jelenléte arra készítette a munkaadók képviselőit, hogy ellenkezés és halogatás nélkül elfogadják a mezőgazdasági idénymunkások által követelt munkafeltételeket és munkabéreket.

De aznap csak az óbecsei munkások munkafeltételeiről és napszámáról kötöttek írásbeli megállapodást, a többiek problémáit a következő napokon kellett megoldani. Az óbecsei kollektív szerződést a munkaadók részéről Mita Boarov, a mezőgazdasági munkások részéről Mirko Avramov és Kis Ferenc írták alá, Nagy József, a községi előjáróság képviselője jelenlétében. A szerződés az alábbi minimális munkabért állapította meg a mezőgazdasági munkások részére:

1. Január 1-től március 31-ig és október 1-től december 31-ig élelmezéssel 15, élelmezés nélkül 20 dinár a napszám, napi 10 órás munkaidő mellett.

Április 1-től június 30-ig élelmezéssel 25, élelmezés nélkül 30 dinár a napszám, napi 12 órás munkaidő mellett, július 1-től szeptember 30-ig viszont élelmezéssel 35, élelmezés nélkül 40 dinár, szintén napi 12 órás munkaidő mellett.

2. A kukoricát ötödébe művelik, de a munkás katasztrális holdankét 25 keve szarat és 25 dinár készpénzt is kap.

3. Aratáskor katasztrális holdanként legalább 100 kg búzát, 5 kg kenyeret vagy lisztet, 1/2 kg szalonnát vagy zsírt, 2 kg burgonyát és 10 dinár készpénzt fizetnek az aratómunkásnak, 5 hold után pedig egy fuvar szalma is jár neki. Az aratógép-tulajdonosoknak tilos részre aratást vállalni.

4. A cséplésért, napi 14 órás munkaidő mellett, az elcsé-
pelt búza 4⁰/₀-a és élelmezés, vagy a július 1-től október 1-ig
terjedő időszakra megállapított napszám jár.

5. A cukorrépat negyedébe műveli a munkás, és ő fizeti
a vetőmag negyed részének az árát. Köteles a répat három-
szor megkapálni, egyelni, kiszedni és kocsira rakni.

6. Tilos idegen munkást alkalmazni, amíg a helységben
munkanélküli van.

7. A túlórákért a munkaadók kötelesek az illető időszakra
megállapított napszámot fizetni.

Csak Óbecse területére vonatkozó érvénnyel hozták meg ezeket a
rendelkezéseket, de hamarosan a járáshoz tartozó többi falu paritás-
os bizottságának is ezek alapján kellett összeállítani a kollektív szer-
ződés pontjait. Mielőtt azonban a megállapodást közölhették volna az
egybegyűlt munkástömeggel, amely kétségtelenül elfogadta volna a
megállapodás rendelkezéseit, és békésen szétoszlott, hazament volna,
váratlanul megjelent a helyi rendőrség, továbbá az időközben Újvi-
dékről, Péterváradról és más környékbeli helységekből odavezényelt
csendőrség.

Déli egy óra tájban súlyos összezapásokra került sor a Felsza-
badulás téren. A csendőrök és rendőrök puskatussal, szuronyos pus-
kákkal kíméletlenül ütötték-verték az embereket, hogy szétzargas-
sák a tüntető tömeget. Sok munkás megsebesült. Az összeütközés
után a kiontott vértől foltos téren ruhadarabok, cipők, kövek, szét-
tört tárgyak heverték szanaszét. A tömeg csak hosszabb ideig tartó
összeütközés után vonult vissza a mellékutcákból. Ezután páratlanul
kíméletlen terror kezdődött. A sorozatos letartóztatások több napig
tartottak. Letartóztatták a Jugoszláv Munkások és Tisztviselők Szak-
szervezetének és a Mezőgazdasági Munkások Szövetségének helyi ve-
zetőit és mindenkit, aki gyanús volt. Az élharcos munkások elleni haj-
sza kiterjedt sok ellenzéki politikai aktivistára, úgyhogy az eseményt
követő tíz nap alatt több száz személyt letartóztattak, köztük sok
olvant is, aki a legutóbbi, 1935. május 5-i választásokon az Egyesült
Ellenzék listájára szavazott.

Ez a terror tulajdonképpen Milan Stojadinović fasisztabarát, nép-
ellenes rendszerének, alárendeltjeinek és híveinek az állam politikai
ellenfeleivel való leszámolása volt annak ürügyén, hogy az ellenzé-
kiek felelősek a május 4-i eseményekért. De a drákói intézkedések és
az aktivistákra zúduló terror ellenére sem sikerült a hatóságoknak ki-
nyomozniuk a május 4-i tiltakozó sztrájk szervezőit. Nem sikerült az
újvidéki törvényszéknek sem, amely október végén és november ele-
jén 28 munkás és 3 munkásnő fölött ítélt. A május 4-i óbecsei
események epilógusaként a törvényszék 16 munkást három hónaptól
két és fél évig terjedő fogházra ítelt, a többieket felmentette a vád
alól.

A május 4-i óbecsei események, továbbá az április végi és május
eleji srbobrani, stanišići, bajsai és nadalji sztrájkok eredményeké-
ppen az újvidéki munkáskamara már május 5-én beadvánnyal fordult
Svetislav Paunović dunai bánhoz azzal a kéréssel, hogy személyes
közbelépésével gátolja meg az említett tüntetések, sztrájkok megis-
méltődését. A beadvány szerint a zavargások oka abban rejlik, hogy
a mezőgazdasági munkásság teljesen elszegényedett, és csodával ha-
táros, hogy súlyos anyagi helyzete ellenére még fentartja életét. Ha
figyelembe vesszük ezeket az okokat, egészen logikus a következmé-
ny, a tömegek spontán mozgolódása". A beadvány figyelmezteti a

bánt: „A mozgalom hullámai egyre nagyobb méreteket öltenek, ha az arra hivatottak nem tesznek lépéseket, és megfelelő intézkedésekkel nem vezetik le az elégedetlenséget”. A beadvány az egyik legsürgősebb intézkedésnek azt indítványozza, hogy a bán rendeletére a leg-rövidebb időn belül minden községben újítsák fel, vagy ahol nincs, alakítsák meg a paritásos bizottságokat. A bizottságok közös meg-egyezőssel létrejött kollektív szerződésekben rögzítsék le az egyes munkaműveletekért a különböző évszakokban járó napszámot. A bán elfogadta a munkáskamara javaslatát, és már május 6-án rendeletben utasított minden járási főszolgabírórágot, községi elöljáróságot a paritásos bizottság megválasztására, összetételére és munkájára vonatkozóan. Határidőnek május 11-ét tűzte ki a rendelet. A községi paritásos bizottságokban felmerülő viszályok és az esetleges fellebbezések elintézésére időközben a bánügyi paritásos bizottságot is újjászervezték.

A rendelet alapján az óbecsei járás minden helységében megalakult a paritásos bizottság.

Péterrévén a következők lettek a bizottsági tagok: elnök Ozren Balubdzic, jegyzőkönyvvezető Novak Mudrinski, tagjai a munkaadók részéről Momčilo Stanojev és Korhec István, a munkások részéről Szabó István és Máriás András, póttagok a munkaadók részéről Žarko Nonin és Kis István, a munkások részéről Korponai József és Pálfi Ferenc.

Bácsföldváron a következő személyekből állt a paritásos bizottság: elnök Mladen Vojnović, helyettese Horvát Márton, jegyzőkönyvvezető Milan Stojadinović községi jegyző, tagjai a munkáltatók részéről Vuja Markov és Botka Ferenc, a munkavállalók részéről Lazar Sekulić és Tarján István, póttagok Stevan Brankov és Radivoj Sekulić, illetve Csepregi Gergely és Števan Jović.

A turijai paritásos bizottság összetétele: a munkaadók képviselőiben Josim Džisalov és Bogdan D. Medurić, a mezőgazdasági munkások képviselőiben Lazar Andrić és Jovan M. Jocić. Az előbbieket helyettesei Kosta Gajinov és Vlada V. Medurić, az utóbbiaké Joca Siriški és Dragoljub Sremčev.

A következő napokban először Srbobranban jött létre kollektív szerződés a munkások és a munkaadók között, azután május 7-én Bácsföldváron, május 9-én Péterrévén, Turiján pedig több ülés, javaslat, tiltakozás és kölcsönös fellebbezés után június 11-én.

A kollektív szerződéseket mindenütt a Mezőgazdasági Munkások Szövetségének emlékiratába foglalt és a helyi adottságokhoz idomított keretjavaslat alapján kötötték meg, és sok tekintetben alapul fogadták el a május 4-én Óbecsén megkötött kollektív szerződés rendelkezéseit.

A srbobrani földbirtokosok és munkások a szerződésben meg-egyeztek abban, hogy a minimális órabér élelemmel 1,5, élelemmel nélkül 2 dinár, vagyis 10 órás munkaidő mellett a minimális napszám 15, illetve 20 dinár. A többi rendelkezés azonos volt az Óbecsén kötött szerződés rendelkezéseivel.

Bácsföldváron hirdetmény formájában nyilvános helyen kifüg-gesztették a megkötött kollektív szerződést, amely a következő rendelkezéseket tartalmazta:

A mezőgazdasági munkások napszáma január 1-től április 30-ig és október 1-től december 31-ig élelemmel 15, élelem nélkül 20 dinár, napi 10 órás munkaidő mellett, május 1-től szeptember 30-ig élelemmel 20, élelem nélkül 35—40 dinár, a munkaidő pedig napi 12 óra.

A kukorica megműveléséért a termés egy ötödét kapja a munkás, azonkívül katasztrális holdanként 20 dinárt és 25 kéve szarát. Ha csak kukoricaszedésre szegődik, a termés egy nyolcadát kapja csöves kukoricában, azonkívül katasztrális holdanként 15 kéve szár és 10 dinár jár neki.

A cukorrépa megműveléséért a munkás a termés egy negyedét kapja. Búzaaratásért egy tizedet, de ez nem lehet kevesebb, mint 100 kg katasztrális holdanként. Azonkívül a szalma egy tizede és katasztrális holdanként 5 kg kenyér vagy liszt, 2 kg burgonya, 1 kg zsír vagy szalonna és 10 dinár jár a munkásnak.

Cséplésért a munkások az elcsépelte búza 4%-át és élelmet kapnak, ha a gépnél 24 munkás dolgozik. A cséplési munkaidőt nem állapították meg.

A szerződés egyúttal leszögezte, hogy aratás idején nem lehet a falu határában idegen munkásokat alkalmazni, és azok a földbirtokosok, akiknek aratógépiük van, csak öt láncot arathatnak le géppel, a többit kötelesek aratórésze kiadni.

Ugyanilyen rendelkezéseket tartalmazott a péterrévei paritásos bizottságban kötött megállapodás is.

A turijai paritásos bizottság is hasonló megállapodást kötött azal az eltéréssel, hogy a cséplőmunkásoknak az elcsépelte búzából nem 4, hanem 3%-ot állapított meg, az aratógép-tulajdonosoknak pedig csak azt tiltotta meg, hogy részért vállaljanak aratást. Az említett szerződésektől ez a megállapodás abban tér el, hogy Turiján szerződésbe foglalták: a 17 évesnél fiatalabb munkások és nők 20%-kal kisebb napszámot kapnak.

A május 4-i óbecsei megállapodással, amellyel a mezőgazdasági munkások teljes győzelmet arattak, és az utána kötött szerződésekkel korántsem szűntek meg a vidék proletariátusának akciói. A munkálatok már a következő napoktól kezdve szüntelenül a megkötött szerződések megszegésére törekedtek. A becsei gazdakör a községi előljáróság útján már május 11-én fellebbezéssel fordult a bánsági paritásos bizottsághoz és kérte, hogy „az óbecsei járáshoz tartozó községek paritásos bizottságainak a mezőgazdasági munkásokra vonatkozó megállapodásait ne fogadja el, mert a május 4-i megállapodást terror nyomása alatt hozták”. A bánsági paritásos bizottság azonban néhány újabb levélváltás, a paritásos bizottságok jegyzőkönyveinek felülvizsgálása és a Mezőgazdasági Munkások Országos Szövetségének beadványa után, június 8-án azt válaszolta a földbirtokosok május 11-i beadványára, hogy elutasította a fellebbezést, és megerősítette a paritásos bizottságok május 4-i ülésének határozatát.

Időközben a Mezőgazdasági Munkások Országos Szövetségének péterrévei helyi szervezete is panasszal fordult a bánsági paritásos bizottsághoz: „a munkaadók nem hajlandók teljesíteni a vállalt kötelezettségeket”, ezért a bánsági paritásos bizottság közbelépését, „vagy a sztrájk engedélyezését kéri”.

Nyáron Turiján is újabb összeütközésekre került sor, mert a munkaadók, illetőleg a cséplőgép-tulajdonosok a június 11-i megállapodással ellentétben idegen munkásokat akartak alkalmazni. Ezért a helybeli paritásos bizottság több eredménytelen ülése után, a mezőgazdasági munkások a munkaadók önkénye miatt panasszal fordultak a királyi báni hivatalhoz, illetőleg a bánsági paritásos bizottsághoz, mire az a következő rendeletet küldte az óbecsei járási főszolgabírónak: „... Utasítsa rögtön a községi elnököt, tegyen intézkedéseket a miniszter úr 313—5994/928. számú rendelete 1. pontjának szigorú végrehajtására”. Ez a rendelet előírja: idegen munkásokat csak akkor

lehet alkalmazni, ha a paritásos bizottság előzőleg megállapítja, hogy a helységben nincs több munkanélküli. A cséplésért járó bér is vitás volt Turiján. A június 11-i megállapodás az elcsévelt búza 3%-át és élelmezést rögzített, a munkaadóknak azonban a paritásos bizottság elnöke, azaz a községi elnök szavazatával sikerült ezt 2,5%-ra és élelmezésre csökkenteniük. Amikor ezt a határozatot közölték a község-háza előtt összegyűlt munkásokkal, azok egyhangúlag tiltakozva kijelentették, hogy ennyiért nem dolgoznak.

A munkaadók azzal érveltek, hogy már csak a gvingébb munkások maradtak, ezért fizetnek kevesebbet, a négy cséplőgép-tulajdonos pedig nem volt hajlandó helybeli munkásokat felvenni. A srbobrani csendőrség azonban július 13-án elűzte a gépektől az idegen munkásokat, és kényszerítette a cséplőgép-tulajdonosokat, hogy helybeli munkásokat alkalmazzanak.

Hasonlóképpen próbáltak eljárni szeptember elején a srbobrani birtokosok is. Boszniából akartak munkásokat szegődtetni, hogy ezáltal csökkentsék a még május elején aláírt kollektív szerződésben megállapított napszámot. Azonban a munkások tiltakozása miatt az újabb sztrájktól rettegő munkaadók kénytelenek voltak a szegődtetett munkásokat elbocsátani, és helybeli munkásokat alkalmazni.

Ezzel véget ért az óbecsei és járásbeli mezőgazdasági munkások akciója. Egészben véve sikeres volt, mert az agrárproletariátus a kollektív szerződések kiharcolásával nagy anyagi győzelmet vívott ki. De ezzel még nem merül ki az akció nagy jelentősége, ugyanis ezek a sztrájkok — abban az évben az első vajdasági sztrájkok — példáuljukkal rendkívüli módon elősegítették más, elsősorban a környékbeli helységek mezőgazdasági munkásságának harcát.

Az agrárproletariátus megmozdulásaival párhuzamosan az óbecsei gyári és kisipari munkások is harcot folytattak. Csatlakoztak a május 4-i általános tiltakozó sztrájkhoz, majd folytatták külön akciójukat és sztrájkjukat, elsősorban gazdasági és egyéb jogaik kivívásáért.

A május 4-i sztrájkot újabbak követték:

- 1) a Dráva Kefegyárban,
- 2) Kőnig Mór kefegyárában,
- 3) az építkezési iparban,
- 4) Weigner Károly kőfaragó üzemében,
- 5) Mencsik János textilgyárában.

A sztráikoló munkások elsősorban béremelést és a kollektív szerződés megkötését követelték. A sztráikakciókat az ORNS, URSS és az ORS tagozatai iránvították. Az események további menetében ennek messzemenő következményei voltak, ugyanis az említett szervezetek nem voltak egységesek, egymástól elkülönülve iránvították akciójukat, egyéni tárgyalásokba bocsátkoztak, és külön kötöttek szerződéseket. Közös fellépés helyett az akció több külön sztrájkra szakadt.

A megőrzött, de nem feltétlenül biztos adatok alapján az alábbi táblázatban bemutatjuk a foglalkoztatott és a sztráikoló munkások számát:

Vállalat	A foglalkoztatottak száma			A sztrájkolók száma			Nem vett részt a sztrájkban
	Férfi	Nő	Összesen	Férfi	Nő	Összesen	
Mencsik János	122	300	422	113	289	402	20
Drava	60	50	110	58	33	91	19
König Mór	13	10	23	8	10	18	5
Weigner Károly	30	—	30	30	—	30	—
Építkezési ipar (5 szakma)	100	—	100	100	—	100	—
Összesen	325	360	685	309	332	641	44

Négynapos sztrájk után kollektív szerződés jött létre Stern Béla, a Drava Kefegyár tulajdonosa, és az ORNS tagozata, illetve König Mór kefegyáros és a szakszervezet között.

A május 7-én megkötött első kollektív szerződés 10 pontban foglalta össze a Drava Kefegyár munkásainak és tulajdonosának jogait, kötelelességeit. A kollektív szerződés rendelkezései szerint:

- 1) a munkaadó semmivel sem gátolja a munkások szak szervezeti szervezkedését, és elsősorban szervezett munkásokat alkalmaz;
- 2) a munkaidő napi 8, illetőleg heti 48 óra;
- 3) a munkavédelmi törvény értelmében a munkások bizalmikat választanak;
- 4) a munkaadó kötelezi magát, hogy a tanoncok felvétele és kiképzése tekintetében betartja az ipartörvény rendelkezéseit;
- 5) a felmondási idő 14 nap;
- 6) a szerződés megállapította az akkordbéreket és az órabéres munkások bérét: az órabér 2,5 dinár;
- 7) a munkások kötelezték magukat, hogy engedély nélkül nem hagyják el munkahelyüket, és minden munkát rendszeresen elvégeznek;
- 8) a munkások május 11-én munkába állnak;
- 9) mindarra, amit nem foglaltak szerződésbe, a hatályos törvényes előírások érvényesek;
- 10) a szerződés egy évig érvényes.

A kollektív szerződés olyan akkordbéreket állapított meg, hogy egy közepes képességű munkás a korábbi 7—14 dinárral szemben napi 20 dinárt, egy munkásnő pedig 16 dinárt kereshetett. Josif Kankelj munkafelügyelő a népjóléti és közegészségügyi minisztériumnak küldött jelentésében azt írta, hogy a szerződés szerint a munkások bére 42,8—128,6%-kal emelkedett.

A König Mór kefegyáros és az ORNS tagozata között létrejött szerződés szintén a munkások győzelmét jelentette: a munkások az addigi napi 7—15 dináros bér helyett ugyanazért a munkáért napi 15—20 dináros munkabért kaptak. A szerződés pontjai, a hatodik pont kivételével, majdnem teljesen egyeztek az előbb említett szer-

ződés rendelkezéseivel: minden munkaműveletre külön munkabért írt elő, a munkásoknak 2,5, a munkásnőknek pedig 2 dináros órabért állapított meg, a külső munkáért 18 dinár volt a napszám, a túlórázásért 50%-kal magasabb bért írt elő. A szerződés kötelezte a munkásokat, hogy május 11-én munkába álljanak.

E kollektív szerződés anyagi jelentőségére az világít rá legjobban, hogy a munkafelügyelő jelentése szerint a munkások bére 26,6—114,30%-kal emelkedett.

Két nappal később, vagyis május 9-én 100 építkezési ipari munkás is kollektív szerződést kötött 5 munkaadóval. Ezeknek a munkásoknak a sztrájkját az Építőipari Munkások Szövetsége szervezte és irányította, amely az URSS kötelékébe tartozott. A kollektív szerződéssel a munkások kivívták, hogy a napi 12 órás munkaidő napi 10 órára csökkenjen és a munkabérek átlagosan 20%-kal emelkedjenek.

Az említett kollektív szerződések megkötése után már csak két vállalatban sztrájkoltak a munkások: Weigner Károly kőfaragó üzemében és Mencsik János textilgyárában. A kőfaragók sztrájkját az ORS irányította, amelynek Zágrábban volt a központja, a textilgyáriakét pedig a Belgrádban székelő ORNS. Ezért nem is jött létre közöttük szorosabb együttműködés.

Többszöri tárgyalás és külön megbeszéléseken vitatott javaslatok után megállapodás jött létre, és a szervezet kollektív szerződést írt alá Weigner Károllyal. A szerződés napi 8, azaz heti 48 órás munkaidőt állapított meg. A munkaadó kötelezettséget vállalt, hogy a túlórázásért 50%-kal többet fizet. A szerződésben munkásünnepnek ismerte el május elsejét, és hozzájárult munkásbizalmiak megválasztásához. A szerződés átlag 20%-kal növelte a sztrájk előtti napszámot, illetőleg órabért. A munkaadó kötelezte magát, hogy nem gátolja a munkások szervezkedését, minden munkást visszavesz, és nem üldözi a sztrájkban részt vett munkásokat. Az ORS helyi szervezete is leköszöntette, hogy nem üldözi a szervezetlen munkásokat. A szerződés végül kimondta, hogy a munkások a szerződés aláírását követő napon munkába állnak. Ezzel még egy sztrájk véget ért. A munkások jelentős béremelést harcoltak ki: a kezdetben követelt 50% helyett 20%-kal emelkedett a munkabér.

Ugyanazon a napon a textilgyári munkások sztrájkja is befejeződött. A megkötött kollektív szerződés a takácsok és szövönők akkordbérét 10, a fonalazókét 5%-kal emelte, a többiek bére változatlan maradt. A munkaidőt napi 8, illetőleg heti 48 órában állapította meg. A szerződésben a munkaadó kötelezettséget vállalt, hogy semmivel sem gátolja a munkások szervezkedését, a tanoncok felvétele és kiképzése tekintetében betartja az ipartörvény rendelkezéseit, nem üldözi a sztrájkoló munkásokat, és nem bocsát el senkit a sztrájkban való részvétele miatt. Továbbá a szerződés 14 napos felmondási időt állapított meg azzal a kikötéssel, hogy a munkaadó és a munkások csak a bérfizetés napján mondhatnak föl. A munkások kötelezték magukat, hogy minden munkát rendszeren elvégeznek, és szándékosan nem okoznak kárt. A szerződés kimondta, hogy a vállalat munkásai minden év januárjában bizalmiakat választanak, akik bármilyen esetleges viszályban vállalják a közvetítő szerepet a munkások és a munkaadó között. Végül a szerződés úgy rendelkezett, hogy a munkások május 18-án reggel 6 órakor álljanak munkába.

Ezzel az óbecsei gyári és kisipari munkások utolsó 1936. évi sztrájkja is befejeződött. Egészen véve azt mondhatjuk, hogy a város munkásainak ezekkel az akciókkal sikerült lényegesen növelni a munkabéreket, csökkenteni a munkaidőt és javítani az egyéb munka-

feltételeket. Ha azonban szervezettebb a helybeli proletariátus, szilárdabb a JKP helyi szervezete, szervezeti egységes a szakszervezeti mozgalom, akkor a gyári és ipari munkásság, az agrárproletariátus harca még eredményesebb lesz. Méretüknél, erejükénél, az osztályharcos erők megerősödésénél, nemcsak a város, hanem a távolabbi környék közvéleményének mozgósításánál, más városok és falvak proletariátusára való erőteljes hatásuknál fogva ezeknek a sztrájkmozgalmaknak átfogóbb jelentőségük is van.

Ezt igazolja a munkaadók hitványsága, tehetetlensége, rettegése és az a körülmény, hogy a hatóságokkal és a rendőrséggel karöltve váltig igyekeztek kinyomozni, zaklatni, megvádolni és letartóztatni a május 4-i általános sztrájk munkásaktivistáit. A sztrájkok lezárulása után meg akarták szegni a kollektív szerződések rendelkezéseit, új munkásokat szándékoztak felvenni, hogy elbocsáthassák a nekik nem tetszőket, mert újabb munkásakcióktól tartottak. De a sztrájkok után a szakszervezetek szembetűnően megszilárdultak, és olyan határozott elszántsággal reagáltak a munkaadók önkényes és törvénytelen eljárásaira, hogy a legtöbb újabb osztályösszeütközésben a munkások megvédték kiharcolt vívmányaikat, és az összeütközésekből majdnem mindig győztesen kerültek ki.

Ezért — habár voltak bizonyos szervezeti fogyatékoságai — az óbecsei és környékbeli proletariátus támadó jellegű akcióival lényegesen javított anyagi helyzetén, és a helyi osztályösszeecsapásokban végeredményben teljes erkölcsi-politikai győzelmet aratott.

Kollin József fordítása

FORRÁSOK ÉS IRODALOM

Vajdaság Autonóm Tartomány Történelmi Levéltára, Sremski Karlovci. A Dunabánsági Királyi Báni Hivatal VI. Ügyosztályának 1936. évi irattállománya.

A *Népszava*, *Munkás Újság*, *Reggeli Újság*, *Napló*, *Srbobranski glasnik* és a *Dan* című újságok 1936. évi számai.

A *Soctjalni arhiv* című folyóirat 1936. évi számai.

A szemtanúk nyilatkozatai.

A Jugoszláv Mezőgazdasági Munkások Országos Szövetségének 1936. évi jelentése, Novi Sad, 1937.

Az 1931. március 31-i népszámlálás végleges adatai, I—IV. kötet, Belgrád, 1937—1940.

Statistički godišnjak 1937, Belgrád 1938.

Svetozar Marković: *Problemi poljoprivrednog radništva u Vojvodini*, Belgrád, 1939.

Löbl Árpád: *Sindikalna borba agrarnog proletarijata*, Rad, Belgrád, 1954.

Miloš Miškov és Dušan Samardžija: *Predjeni put*, Becse, 1955.